

мероприятий на уровне государства по национальным группам. Указанное подтверждает потребность в новой редакции Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине».

Ключевые слова: права человека, национальные меньшинства, межнациональные отношения.

The paper is devoted the main problems of the law of Ukraine «On National Minorities», including its compliance with international legal obligations of Ukraine on this issue. Particular attention is paid to the contents of the special observation legislation on national minorities , its inconsistency. In this article author made conclusions that since the adoption of the Law of Ukraine «On National Minorities» in 1992 Ukraine became a party to several international treaties concerning the rights and protection of minorities , in particular the Framework Convention for the Protection of National Minorities (1995). Ukraine's international commitments and the needs of modern society require specification of measures at the national level for national groups. Said needs a new version of the Law of Ukraine «On National Minorities in Ukraine»

Key words: human rights, national minorities, inter-ethnic relations.

Окрему групу прав людини становлять права національних меншин. Досить поширеним є твердження про первинність і вищість прав людини, проте їх не можна протиставляти правам національних меншин. Дотримання прав людини як індивіда може бути досягнуто лише за умови одночасного забезпечення тих його прав і свобод, що пов'язані з його національно-етнічною належністю, адже переважна більшість людей усвідомлює свою належність до певної нації чи національно-етнічної групи, ототожнює себе з певною культурою, визнає своїми певні морально-етичні норми, звичаї та традиції, що впливає і на їх світосприймання, і на формування світогляду, і на поведінку, а значить, і на ставлення до прав інших людей, до правових норм і правової системи в цілому. До того ж не можна забезпечити права окремої людини, якщо національна меншина

чи національна група, до якої вона належить, зазнає дискримінації, приниження, утисків і поневірянь, перебуває в пригнобленому стані.

Саме тому на сучасному етапі розвитку людства особливого значення набуває забезпечення прав національних меншин як обов'язкова передумова досягнення міжнаціональної злагоди та стабільного демократичного розвитку. Необхідність захисту прав національних меншин стала однією з головних причин виникнення перших міжнародно-правових норм, пов'язаних із правами і свободами людини. Але до визнання самого факту існування окремих, особливих прав національних меншин, а також прав людини, пов'язаних з її національно-культурним розвитком, людство йшло занадто довго. Окремі права національних меншин знайшли своє визнання і відображення в Декларації про права осіб, що належать до нації-

ональних або етнічних, релігійних та мовних меншин, 1992 року та в інших міжнародних правових документах.

У Віденській декларації від 9 жовтня 1993 р. держави-члени Ради Європи визнали, що «головним для демократичної стабільності і безпеки нашого континенту є захист національних меншин». Першого лютого 1995 р. держави-члени Ради Європи підписали Рамкову конвенцію про захист національних меншин, у якій, по-перше, визначено перелік основних прав національних меншин, а по-друге, на держави покладаються зобов'язання щодо створення належних умов для збереження самобутності національних меншин і забезпечення їх особливих прав. На захист мов національних меншин спрямована Європейська хартія регіональних мов та мов меншин, ратифікована Верховною Радою України 15 травня 2003 року.

Міжнародне співтовариство визнає за національними меншинами право на існування, на батьківщину, визначати свою національну належність (належати чи не належати до національної меншини), на самовизначення, на захист від дискримінації, на мир і безпеку, на економічний, соціальний та культурний розвиток, вільно розпоряджатися природними ресурсами тощо.

Правовий статус національної меншини — це сукупність юридичних чинників, які сприяють збереженню національно-етнічної самобутності національної меншини, обумовлюють її існування, безпосередньо і суттєво впливають на подальший розвиток національної меншини як усталеної соціальної спільноти, що склалася історично. Це певний набір факторів, що обумовлюють місце, роль і правове положення національної меншини в суспільстві, у взаємовідносинах з

іншими соціальними спільнотами, й передусім з більшістю населення, іншими національними меншинами та етнічними групами, а також із державними органами та органами місцевого самоврядування.

До правового статусу національних меншин входять такі основні елементи:

- а) принципи правового статусу національних меншин;
- б) основні права національних меншин;
- в) основні обов'язки національних меншин;
- г) гарантії реалізації прав національних меншин.

Принципи правового статусу національних меншин — це провідні, основоположні, засадничі, фундаментальні ідеї та вимоги, згідно з якими і в межах яких здійснюються визнання і формально-юридичне визначення в міжнародно-правових документах та нормативно-правових актах національного (внутрішнього) законодавства окремих держав основних прав і обов'язків національних меншин та гарантій їх реалізації.

Механізм реалізації прав національних меншин є дуже складним і залежить від цілого комплексу різноманітних чинників. Одні з цих прав можуть бути реалізовані лише індивідуально (право вільно обирати та відновлювати національність), інші лише в складі національної меншини (право на створення національно-культурних товариств тощо). Існують і такі права, які можуть бути реалізовані як індивідуально, так і колективно. Громадяни, які належать до національних меншин, можуть вільно обирати форми здійснення прав, що надаються їм чинним законодавством, і реалізувати їх або особисто, або ж через відповідні державні органи та громадські організації національно-культур-

ного спрямування.

До головних елементів механізму реалізації прав національних меншин належать:

1. система законодавчих актів, які закріплюють правовий статус національних меншин;
2. система міжнародно-правових актів щодо статусу національних меншин, підписаних і ратифікованих Україною;
3. правові акти державних органів виконавчої влади, спрямовані на забезпечення національної самобутності та задоволення національно-культурних потреб представників різних національних меншин;
4. система державних органів та установ, які безпосередньо займаються проблемами розвитку національних меншин, здійснюють контроль за дотриманням чинного законодавства у сфері міжнаціональних відносин та національно-культурного розвитку;
5. система громадських організацій і рухів, покликаних сприяти задоволенню національно-культурних потреб національних меншин;
6. цільові програми національно-культурного відродження націй і народностей;
7. спеціальні фонди розвитку національних меншин, які створюються шляхом кооперування матеріальних і фінансових ресурсів державних органів, громадських організацій і рухів, окремих громадян.

Гарантії реалізації прав національних меншин України — це сукупність взаємоузгоджених політичних, економічних та соціально-культурних чинників, які створюють необхідні умови для збереження національної самобутності та розвитку певної національної меншини як єдиного організму, а також правових засобів, спрямованих на

забезпечення їх фактичного використання та захисту.

Систему гарантій реалізації прав національних меншин становлять:

1. загальні (політичні, економічні, соціально-культурні) гарантії;
2. спеціальні (правові та інституційні) гарантії.

Правові гарантії являють собою сукупність законодавчо встановлених засобів, які визначають порядок реалізації (використання), а в разі необхідності — охорони та відновлення як прав національних меншин та національних груп, так і їх окремих представників. Інституційні (організаційні) гарантії — це система інституцій, державних установ та недержавних організацій, які покликані сприяти здійсненню прав національних меншин, забезпечити в разі необхідності їх захист та поновлення.

Українська держава піклується про розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин, підтримує здійснення заходів, спрямованих на вивчення та розвиток їх мови, культури, традицій, формування у них знань і уявлень про історію, основні пам'ятки, заклади й діячів національної культури, розуміння й шанування національних духовних надбань, залучення представників національних меншин до участі в громадсько-політичній та духовно-культурній діяльності.

У Верховній Раді України створено Комітет Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. У системі центральних органів виконавчої влади працює Державний комітет України у справах національностей та релігій. У регіонах функціонують різноманітні громадські національно-культурні організації, товариства, центри, клуби, земляцтва. У багатьох регіонах на гро-

мадських засадах створюються координційні органи громадських організацій. Так, на Харківщині тривалий час плідно працює Рада представників громадських організацій національних меншин Харківської області.

Роблячи висновки, відзначимо, що з часу прийняття Закону України «Про національні меншини» 1992 року Україна стала учасником низки міжнародних договорів, які стосуються прав та захисту національних меншин, зокрема Рамкової конвенції про захист національних меншин (1995), укладені договори з багатьма держава-

ми щодо розбудови відносин у сфері національних меншин. Потреби оновлення спеціального закону пов'язані також зі змінами в інших законодавчих актах, які відбулися в останні 25 років. В свою чергу, міжнародні зобов'язання України та потреби сучасного суспільства вимагають конкретизації заходів на рівні держави щодо національних груп, які поряд з українською є невід'ємною частиною суспільства. Вказане нагально потребує нової редакції Закону України «Про національні меншини в Україні».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України 28.06.1996.
2. ЗУ «Про засади державної мовної політики». 2013, ВВР № 23 ст. 218.
3. <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/269-konstitutsijne-pravo-ukrayini-kolisnik-barabash/8629-rozdil-7-konstitutsijno-pravovij-status-natsionalnih-menshin-v-ukrayini.html>
4. <http://intkonf.org/tovpeko-yak-osoblivosti-pravovogo-statusu-natsionalnih-menshin-v-ukrayini/>
5. ЗУ Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин – Відомості ВРУ, 2003, № 30, ст.259.
6. Декларація прав національностей України – Відомості ВРУ, 1991. – № 53, ст.799.
7. ЗУ «Про національні меншини в Україні». – Відомості ВРУ. – 1992. – № 36, ст. 529.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. KonstitutsIya UkraYini 28.06.1996.
2. ZU «Pro zasadi derzhavnoYi movnoYi polItiki». 2013, VVR # 23 st. 218.
3. <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/269-konstitutsijne-pravo-ukrayini-kolisnik-barabash/8629-rozdil-7-konstitutsijno-pravovij-status-natsionalnih-menshin-v-ukrayini.html>
4. <http://intkonf.org/tovpeko-yak-osoblivosti-pravovogo-statusu-natsionalnih-menshin-v-ukrayini/>
5. ZU Pro ratifIkatsIyu EvropeyskoYi hartIYi regIonalnih mov abo mov menshin – VIdomostI VRU, 2003, # 30, st.259.
6. DeklaratsIya prav natsIonalnostey UkraYini – VIdomostI VRU, 1991. – # 53, st.799.
7. ZU «Pro natsIonalnI menshini v UkraYinI». – VIdomostI VRU. – 1992. – # 36, st. 529.